

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 marca 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Kala (przewodniczący)
SSN Michał Laskowski (sprawozdawca)
SSN Jarosław Matras

Protokolant Danuta Bratkrajc

przy udziale prokuratora Jacka Czarneckiego z Biura Lustracyjnego IPN
w sprawie **Z. H.**
w przedmiocie stwierdzenia zgodności z prawdą oświadczenia lustracyjnego
po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie
w dniu 27 marca 2025 r.,
kasacji, wniesionej przez Prokuratora Generalnego na niekorzyść
od orzeczenia Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu
z dnia 17 października 2023 r., sygn. akt II AKa 230/23
utrzymującego w mocy orzeczenie Sądu Okręgowego we Wrocławiu
z dnia 26 kwietnia 2023 r., sygn. akt III K 360/22,

**uchyla zaskarżone orzeczenie i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu we Wrocławiu do ponownego rozpoznania w
postępowaniu odwoławczym.**

[J.J.]

Michał Laskowski Dariusz Kala Jarosław Matras

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy we Wrocławiu, orzeczeniem z dnia 26 kwietnia 2023 r., sygn. III K 360/22, po rozpoznaniu wniosku Prokuratora Oddziałowego Biura Lustracyjnego we Wrocławiu, orzekł na podstawie art. 21a ust. 2 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów, że Z. H. złożył zgodne z prawdą oświadczenie, o którym mowa w art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów.

Apelację od tego orzeczenia na niekorzyść osoby lustrowanej wniosł prokurator Oddziałowy Biura Lustracyjnego we Wrocławiu. Zarzucił orzeczeniu:

1. „rażącą obrazę przepisów prawa materialnego, a to art. 2 ust. 1 pkt 7 ustawy z 18 października 2006r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów (Dz. U. 2006 nr 218 poz.1592) zwanej dalej ustawą lustracyjną, poprzez jego niezastosowanie i zaniechanie przez Sąd Okręgowy stwierdzenia, że osoba lustrowana, pełniąca służbę w Grupie Zwiadowczej Wojsk Ochrony Pogranicza pełniła służbę w strukturach Zwiadu Wojsk Ochrony Pogranicza pomimo, że prawidłowa wykładnia wymienionych wyżej artykułów ustawy lustracyjnej prowadzi do wniosku przeciwnego,
2. obrazę przepisów postępowania, która miała wpływ na treść orzeczenia, a to art. 7, 410 i art. 424 § 1 pkt 1 k.p.k., w następstwie błędu w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia i mającego wpływ na jego treść, polegającego na wewnętrznie sprzecznych ustaleniach dokonanych przez Sąd z naruszeniem zasad prawidłowego rozumowania, a wyrażających przekonanie, że zachowanie Z. H. (wobec oficera WSW) ograniczyło się jedynie do samej deklaracji woli i nie zmaterializowało się w świadomym podejmowaniu konkretnych działań w celu urzeczywistnienia podjętej współpracy, jakkolwiek

dowody te i okoliczności ocenione we wzajemnym ze sobą powiązaniu prowadzą do przeciwnego wniosku.”

Ponadto wniósł na podstawie art. 21b ust. 2 ustawy lustracyjnej o przeprowadzenie dowodów z załączonych do apelacji dokumentów z akt o sygn. IPN BU 3437/381 ujawnionych w Cyfrowym Archiwum IPN w postaci:

1. Rozkazu Personalnego nr [...] Dowództwa Wojsk Ochrony Pogranicza z dnia 9 maja 1985 r. wyznaczającego Z. H. na stanowisko służbowe w korpusie osobowym ochrony pogranicza w [...] Brygadzie WOP w grupie zwiadowczej,
2. Rozkazu Personalnego nr [...] Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 25 kwietnia 1985 r. mianującego Z. H. na stopień młodszego chorążego i przydzielającego go do dyspozycji Dowódcy wojsk Ochrony Pogranicza w grupie zwiadowczej.

W konkluzji apelacji wniesiono o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu we Wrocławiu do ponownego rozpoznania.

Po rozpoznaniu tej apelacji Sąd Apelacyjny we Wrocławiu, orzeczeniem z dnia 17 października 2023 r., sygn. II AKa 230/23, utrzymał zaskarżone orzeczenie w mocy.

Kasację od tego orzeczenia wniósł Prokurator Generalny. Zaskarżył je w całości na niekorzyść lustrowanego i zarzucił I. rażące i mające istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenie przepisów prawa procesowego, a to art. 433 § 2 kpk i 457 § 3 kpk w związku z art. 7 kpk i art. 410 kpk, polegające na zaniechaniu przez Sąd Apelacyjny we Wrocławiu dokonania wszechstronnej kontroli odwoławczej bez należytego rozważenia i ustosunkowania się do zarzutu obrazy prawa materialnego zawartego w apelacji prokuratora przez dokonanie niepełnej, błędnej oraz dowolnej i przeprowadzonej bez uwzględnienia zasad prawidłowego rozumowania, wskazań wiedzy i doświadczenia życiowego ocenie zgromadzonego materiału dowodowego,

która doprowadziła do uznania, że osoba pełniąca służbę w Grupie Zwiadowczej Wojsk Ochrony Pogranicza nie pełniła służby w Zwiadzie Wojsk Ochrony Pogranicza, podczas gdy prawidłowa ocena załączonych do apelacji rozkazów personalnych numer [...] Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 25 kwietnia 1985 roku oraz numer [...] Dowódcy Wojsk Ochrony Pogranicza z dnia 9 maja 1985 roku, na mocy których Z. H. został wyznaczony na stanowisko w korpusie osobowym ochrony pogranicza w grupie zwiadowczej jako kontroler grupy operacyjno-kontrolerskiej Granicznej Placówki Kontrolnej w Z., a także rozkazów personalnych Dowódcy [...] Brygady WOP o numerach [...] z dnia 18 lipca 1985 roku i [...] z dnia 25 października 1985 roku o przyznaniu lustrowanemu dodatku specjalnego, w korelacji z wyjaśnieniami lustrowanego i materiałami z jego akt osobowych wskazującymi na pełnienie przez niego obowiązków na tym stanowisku, a także zarządzeniami i wytycznymi regulujących strukturę i zadania Wojsk Ochrony Pogranicza wraz z funkcjonującym jako ich część Zwiadem tych Wojsk prowadzi do przekonania, że Z. H. pełnił służbę w organie bezpieczeństwa państwa jakim był Zwiad Wojsk Ochrony Pogranicza, w następstwie czego doszło do utrzymania w mocy zaskarżonego orzeczenia Sądu Okręgowego we Wrocławiu uznającego, że złożone przez niego oświadczenie lustracyjne jest zgodne z prawdą.

Prokurator Generalny wniósł o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu we Wrocławiu do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja Prokuratora Generalnego okazała się zasadna. Na wstępie podkreślić należy, że zarzut sformułowany w kasacji nie jest jednak w pełni zasadny. Nie można bowiem przypisać Sądowi Apelacyjnemu naruszenia prawa w postaci nieprawidłowej kontroli odwoławczej. Przeciwnie, kontrola ta, jak wynika z treści uzasadnienia orzeczenia sądu odwoławczego, była wnikliwa i szczegółowa. Nie można jednak zignorować argumentacji zawartej zarówno w zarzucie kasacji jak i w jej uzasadnieniu co do *meritum* sprawy, a więc świadomości Z. H. w odniesieniu do tego, że pełnił on służbę w Zwiadzie Wojsk Ochrony Pogranicza, to jest organie bezpieczeństwa państwa wymienionym w art. 2 ust. 1 pkt 7 ustawy lustracyjnej.

Zaznaczyć trzeba, że za w pełni trafne uznać należy wywody Sądu pierwszej instancji i argumentację zawartą w zaskarżonym orzeczeniu Sądu odwoławczego w odniesieniu do tej części wniosku Prokuratora Oddziałowego Biura Lustracyjnego, które obejmowała domniemaną współpracę Z. H. w charakterze tajnego współpracownika o pseudonimie „B. ”. W kasacji zaskarżono wprawdzie orzeczenie Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu w całości, ale cała argumentacja kasacji koncentruje się wyłącznie na kwestii służby lustrowanego w Grupie Zwiadowczej Wojsk Ochrony Pogranicza i tego czy oznacza to służbę w Zwiadzie Wojsk Ochrony Pogranicza. Kwestii tej natomiast Sąd pierwszej instancji nie poświęcił dostatecznej uwagi, a Sąd odwoławczy wprawdzie ją rozważył, ale nie wziął jak się wydaje pod uwagę wszystkich argumentów wynikających z akt sprawy oraz załączonych do wniesionej w tej sprawie apelacji, a także, co oczywiste, wynikających z dokumentów, które załączone zostały do kasacji.

Z rozkazów personalnych załączonych do apelacji wynika, że Z. H. był kontrolerem grupy operacyjno-kontrolerskiej w korpusie ochrony pogranicza w grupie zwiadowczej Wojsk Ochrony Pogranicza w Z.. Grupa ta wykonywała zadania operacyjne i kontrolerskie. Sąd Apelacyjny uznał, że lustrowany zajmował się wyłącznie kontrolami, nie wypełniając zadań operacyjnych. Trudno jednak zaprzeczyć temu, że w strukturze Zwiadu WOP znajdował się także Oddział Kontroli Ruchu Granicznego. Graniczne placówki kontrolne, także ta w Z., realizowały zarówno zadania z zakresu kontroli ruchu granicznego, jak i inne zadania zwiadowcze, to jest zadania kontrwywiadowcze i operacyjne w zakresie ochrony ruchu granicznego. Trudno w tej sytuacji odrzucić twierdzenia autora kasacji co do tego, że osoby pełniące służbę na stanowisku kontrolera grupy operacyjno-kontrolerskiej, a więc takim jak zajmowane przez Z. H., pełniły służbę w Zwiadzie WOP, przynajmniej do dnia 31 lipca 1990 roku.

O tym, że Z. H. nie zajmował się wyłącznie kontrolą ruchu granicznego, w wąskim rozumieniu zakresu tego terminu, zdają się świadczyć opinie o lepszych rezultatach lustrowanego w pracy filtracyjno-rozpoznawczej, po ukończeniu kursu języka niemieckiego, a także fakt przyznania mu dodatku specjalnego, który generalnie przyznawany był żołnierzom wykonującym zadania wywiadowcze i kontrwywiadowcze.

Zauważyć wreszcie należy, że w szeregu orzeczeń sądów dotyczących osób zajmujących takie same stanowiska jak Z. H., orzeczenia te załączone zostały do kasacji, sądy doszły do wniosku, że kontrolerzy grup operacyjno- kontrolerskich pełnili służbę w Zwiadzie Wojsk Ochrony Pogranicza. Orzeczenia te poparte są argumentacją, którą należy rozważyć w toku ponownego rozpoznania sprawy. Rozważyć ponadto należy, czy zasadne jest analizowanie, jakiego rodzaju zadania wypełniane były przez konkretnych funkcjonariuszy danego organu bezpieczeństwa państwa, czy też sam fakt pełnienia służby w ramach tego organu generuje obowiązek złożenia stosownego oświadczenia w myśl ustawy lustracyjnej nawet wówczas, gdy dana osoba realizowała jedynie zadania np. techniczne czy inne, nie zajmując się pracą operacyjną, wywiadowczą, kontrwywiadowczą etc. Autor kasacji przytoczył w jej uzasadnieniu (s. 14-16) szereg orzeczeń sądów powszechnych i Sądu Najwyższego dotyczących kryterium „pełnienia służby w organach bezpieczeństwa państwa”, które przy ponownym rozpoznaniu sprawy powinny być rozważone przez Sąd odwoławczy.

Nie negując zatem wywodów Sądu Apelacyjnego dotyczących zmiennego historycznie i zagmatwanego nazewnictwa poszczególnych struktur organów wykonujących zadania zwiadowcze, konieczne będzie ponowne rozważenie w postępowaniu odwoławczym wszystkich okoliczności ujawnionych w toku postępowania apelacyjnego i kasacyjnego, po to by nie pominięto żadnej z istotnej w tej sprawie kwestii.

[J.J.]

Michał Laskowski Dariusz Kala Jarosław Matras